

ОДАНОСТ ДО ГРОБА .

Од оног часа када је Ото Дајмлер конструисао свој славни мотор који је и данас у употреби, коњи су се лагано, после више од три миленијума, почели све мање користити за превоз. »Самоходна кола« су била патентирана још 80-их година XIX века, брзо су се развијала и свуда била прихваћена. Када је започет Велики рат, иако се аутомобил већ одомаћио и у тадашњим војскама света, поред људства и ондашњих савремених опрема, армије су ипак и даље почивале на коњима. Ово је прича баш о њима, нашим племенитим копитарима...

С почетка XX века све три српске армије имале су коњичке јединице и било их је 7: I Коњичка бригада, I Коњички пук »Милош Обилић«, III Коњички пук, II Коњичка бригада, II Коњички пук »Цар Душан«, IV Коњички пук »Велики кнез Константин Константинович«. Једна од најелитнијих била је и Коњичка дивизија коју је сачињавало 140 официра, 94 подофицира, 1.340 војника и 1.366 коња, под командом ђенерала кнеза Арсена (1859-1938), млађег брата краља Петра I Ослободиоца и била у саставу I Армије.

За време повлачења 1915, Коњичка дивизија штитила је III Армију све до 9. новембра, када су нас Бугари напали у правцу Лесковац-Лебане. Врховна команда ју је пребацила у II Армију због неопходног одржавања сталне везе између Тимочке војске и Шумадијске дивизије II позива, да би се тако зауставили непрекидни бугарски напади ка Лесковцу. Потом је штитила одступницу истој армији до Приштине и даље до Скадра. Првобитним планом по коме је требало да се од Скадра спустимо до делте реке Бојане, где би нас Савезници прихватили, пропао је пошто су Аустро-Угари минирали ушће и морски прилаз. Морало се спустити до Медове, Драча и Валоне.

Док смо још били у Скадру и ту скапавали од глади, а поврх тога били честа мета аустро-угарских хидроплана који су скоро стално узлетали из базе у Боки, ноћу 22./23. XII 1915, из Бриндизија, контраторпиљером »Мангини«, у Скадар стиже француска мисија предвођена ђенералом Лисјеном де Мондезиром (1857-1943), чији је задатак био да установи у каквом је телесном и духовном стању српска војска и да припреми евакуацију. Адмиралу сер Ернесту Трубрицу (1862-1926) – или, како смо га ми Срби тада називали – »Гувернеру Скадра«, француска се мисија није допала, јер су енглески инжењерци увелико сређивали какав-такав друм куда је наша војска морала да крене даље, тако да су они знали у каквом смо били стању. Трубриц се шалио на рачун ђенераловог презимена говорећи да он није његова воља, већ да је његова невоља (*mondésir* и *nondésir*). Француски ђенералштаб није без разлога поставио на чело те мисије ђенерала де Мондезира, јер је он већ био дуже времена у Србији 1913, током II Балканског рата, одакле је уз новинара Анри Барбија (1873-1935), најпохвалније о нама извештавао и био веома добро упућен у целу нашу ствар.



630 Officers and Enlisted Men of
The Heavy Remount Depot No 326
Camp Goddard, N.M.
The 25th Cavalry, Headquarters

© Mark Raen

*Ода захвалности равно 8.000.000. изгнулих војних коња, магараца, мазги
и мула у Великоме рату.*

Генерал де Мондезир у завршном извештају мисије закључује да се морају спасти поред војног људства и коњи. Енглези и Руси су се с њим сложили, али не и Италијани. Они су сматрали да би ваљало спасавати само српску војску, јер шта ће им изморене раге и кљусад, којима је у већини још и душа у носу! Поред овог њиховог мишљења, скоро све време нашег боравка у Албанији, Италијани, улогорени у Драчу и Валони, стално су се према нама понашали не као да смо Савезници већ непријатељи, јер је од неког њиховог потекла гласина да је краљ Петар I одлучио да му ново стоно место буде у Албанији, поткрепљујући све то и доласком српске војске и Владе! Захваљујући упорним залагањима Лисјена де Мондезира наша војска је најзад почела да прима све редовнију исхрану у сарадњи са британском мисијом пуковника Фиц Вилијемса, док су Италијани најзад престали са бездушним командама. Но, исхрана коња и војних волова још није била сасвим решена.

Српске армије биле су привремено смештене у Драчу, док је Коњичка дивизија била по италијанској одлуци улогорена између Драча и Валоне на обе обале мочварне реке Војуше где није било никакве прехране. У једном од та два сабирна логора предвиђеном за животиње били су смештени преживели коњи из свих наших армија тако да је укупан број био доста велики (16.500). У просеку је дневно умирало од 30-50 коња. Оближње албанске аге и бегови имали су доста сточне хране за коју су тражили дукате што наша војска тада није имала чак ни у сну.

Заиста су били дани када ће праве сенке и вејке што остадоше од доскорашње славне српске војске, пасти у заробљеништво. Одступницу је држала последњом снагом I Армија. Савезнички бродови су скоро даноноћно пребацивали наше трупе из валонског затона. Италијани на крају под притиском осталих прихвате Мондезирову одлуку, али само до некле: оснују комисију марвених лекара да би се видело који су коњи и волови здравији и могу ли крочити на слободно тло. По њима је само 1/3 свих била за пренос лађама (око 5.000 коња), док су остале оболеле хтели да пребаце у Солун. Коњичка дивизија била је пребачена у две лађе и последња је напустила, 5. IV 1916, Валону, негде око пола четири по подне. Наши болесни, изнемогли коњи и волови, које су ветеринари који дан раније отписали, видевши своје господаре са којима су и зло и добро годинама ћутке подносили, како одлазе, без и једне ичије команде, с последњом снагом запливају према лађама које су се удаљавале. Племените животиње су лагано, једна по једна, без икакве њиске или мука тонуле. Само су два коња успела да допливају до лађа и без речи потонула у ропцу. Сви српски војници и официри, који су са палуба гледали шта се дешава, скидоше капе и прекрстише се. Италијански маринци и официри нису веровали својим очима шта су управо видели – и они, без ичије команде скидоше капе и прекрстише се. Дежурни официр који је био код крманаша и одатле све видео као на длану, прекрсти се и повуче три пута дуго сирену за покој племенитих животиња...

Из истог тог времена и места имамо још један страхан догађај. Италијани су, на име, кренули да се повлаче и сувише касно из Драча и Валоне, тако да нису могли да спасу и своје војне мазге. Да не би пале непријатељима у руке, они су тада, крајем априла 1916, више од 1.000 својих мазги морали да покољу!..

Када све ово причамо, ипак морамо поменути да је каснија војна помоћ Италије пропорционално била већа од целокупне француске помоћи...

Коста Ђ. Кнежевић

(Политика, 28. IV 2018, субота, бр. 37.521, год. СХV, стр. 17, »100 година од Великог рата«; текст је скраћен).

КОМЕНТАРИ БЛИЖЊИХ

Dule K. (30. IV 2018)

Туга.

Aca V. (30. IV 2018)

...Хвала Ти на овој стварно дирљивој причи...

Šime O. (30. IV 2018)

...Истинита прича, али прича која ме је сасвим растужила и тронула!..

Velja ćuturica (1. V 2018)

...Прочитао сам причу о коњићима из *Политике*. Лепо Ти то гураш...

Ranko K. (1. V 2018)

Хвала на драгоценом штиву и лепим илустрацијама...

Dejan V. (4. V 2018)

...Сматрам без икаквог претеривања да је ова прича од свих које сте до сада овде објавили, најдирљивија и најстрашнија!..

Ljuba S. (5. V 2018)

...Дирљива и тужна прича, можда до сад и најбоља од свих осталих које си објавио у *Политици*... Као што сам већ у више наврата помињао, очекујем их у виду Твоје збирке, а један примерак са Твојом посветом мени – ништа више, и дети брата од руке...

Miloš M.R. (8. V 2018)

...Drago mi je što pišete! Hvala za dodatak!.. Držim Vam palčeve i želim Vam da se što pre sve na Vaše zadovoljstvo reši (*objavljivanje zbirke priča*)...

Stanoje B. (21. V 2018)

...Радо ћу прочитати Твоје текстове. Заиста, објединити их у књигу у облику који Ти желиш је добра идеја...

Аса М. (22. V 2018)

...Тако лепа и питка прича, за коју верујем нико није ни знао осим неколицине, која је још и веома дирљива – сав сам тронут!.. И још реакција не само наших, већ и италијанских морнара и официра! Страшно!..

IL A. (25. V 2018)

...Најзад сам стигао да прочитам на те нане последње две приче које су перфектне – па где бре, све то успевате наћи!? А ова последња ме је стварно тронула!.. Само напред!..

КОМЕНТАРИ ЧИТАЛАЦА ПОЛИТИКЕ ONLINE

Dragan Pik-lon (29. IV 2018)

Eto, zašto smo bili najveći pobednici u Prvom svetskom ratu. Za borcima su krenuli i iznemogli konji i volovi. Hteli su da daju poslednji atom snage, skočivši u more, svojim gazdama – srpskim vojnicima. Ljubav i lojalnost prema njima je i ljubav prema Otadžbini. Moj pradedo, Božidar je podelio sudbinu ovih plemenitih životinja i poginuo, kao pripadnik konjičkih divizija 9. XI 1915, prilikom povlačenja. Negde između Leskovca i Lebana!!!

Милча Петринџи (29. IV 2018)

Што рече Сава мој мајстор који ми је зидао кућу, иначе је црнотравац: "Ја сам ти паметан као коњ". После нам је испричао истиниту причу. Неки његов сељанин продао је свога коња бугарским закупцима, који су га препродали некоме у Бугарској. После месец дана рано јутром коњ је заржао пред затвореном капијом свога бившег газде. Није било краја обостраној радости, еј бре, коњ да се врати газди из суседне државе и ко зна са које удаљености. Срећан газда је пројахао на коњу кроз село, ливадама и пашњацима и даље га није користио за јахање или било какав рад. Ми не знамо колико су домаће животиње паметне и привржене човеку. Дирљива прича о нашој храброј војсци и верним коњима, који су вукли топове, кола или носили коњанике из битке у битку до коначне победе. Хвала Вам господине Косто Кнежевићу за ову дирљиву причу.

Маријана (29. IV 2018)

Сјајан текст који осветљава многе непознате моменте из трагичне, али славне српске прошлости.

Miloš Petrović (29. IV 2018)

Francuzi su jedno, a država Francuska drugo. Bilo je časnih i dobronamernih Francuza, ali Francuska nije htela da pošalje svoje brodove i preveze srpske stradalnike u Grčku i Severnu Afriku. To su uradili tek nakon ULTIMATUMA RUSIJE. Ruski car je zapretio da će istupiti iz rata (dakle pustiće Nemce da zgaze Francuze) ukoliko se ne pomogne Srbima. Zato Sv. Nikolaj jeste naš svetac. Hvala Nikolaju. Hvala Rusiji.

Dule Los Angeles (30. IV 2018)

Malo ste pobrkali lončice. Englezi, koji su tvorci svih nesreća na Svetu, su bili ti koji su sprečavali ukrcavanje Srpske Vojske. Francuski brodovi su bili ukotvljeni, i svakog trenutka su čekali ukrcavanje. Engleski brodovi su im preprečili put, da ne mogu da pridju zalivu. To je potrajalo, dok kapetan jednog francuskog broda nije zapucao prema Englezima. Ondašnja Francuska i Francuzi su bili istinski prijatelji Srba. Srbi su kupovali skoro kompletno naoruzanje u Francuskoj. Posle odlaska iz Albanije mnogo Srpskih vojnika je tami lečeno i školovano. Francuski domaćini su im bili kao pravi roditelji. Današnja Francuska je loša kopija negdašnje. To više nisu Francuzi, već mešavina svih mogućih rasa i nacija. U samom Parizu je jedva 40% čistih Francuza. I naravno, sada je francuska Vlada skoro glavni Srpski neprijatelj. Da zdrav um ne poveruje.

Dragan Pik-lon (29. IV 2018)

Grob moga pradede, Božidara je na širokoj liniji-izmedju Leskovca i Lebana. Velika uteha za mene i moju familiju je da je to topla zemlja. Ako se ikada vratim u Otadžbinu podići ću spomenik konju moga pradede. Koji je isto zaslužan za pobedu kao i kosti pradede koje imaju spomenik u blizini Leskovca!!!

Леон Давидович (29. IV 2018)

Коњи су у ратовима увек делили судбину војника. Једнако су патили и страдали као и они. Што се тиче тадашње Италије управо је она забранила прилаз српској војсци обалама мора. Зато је на молбу Николе Пашића руски цар Николај II послао депешу свом рођаку британском краљу рекавши да ће иступити из рата ако се не помогне српској војсци. Тек потом се стање променило и приступило се помоћи и евакуацији српске војске. Зато се данас згражавам када чујем како неки аутори тадашњу Италију и Италију у Другом светском рату сматрају помагачем и заштитником Срба. Заправо је обрнуто били су једни од најгорих непријатеља Срба због којих су бројни Срби страдали.

GoraN (1. V 2018)

Kako je samo lijepa fotografija koja je priložena uz tekst!

Bratislav (12. VI 2018)

Spomenik srpskom ratnom konju, mazgi, volu...., namučili su se koliko i naš narod i vojska, a možda i više. Bez njih nije mogao da se pomeri ni jedan top, ni jedna granata, ni jedan ranjenik... Sećam se priča moga dede Svetozara Živadinovića (Pominje ga S. Jakovljević u "Srpskoj Trilogiji" kao narednik Beli), narednika konjičkog eskadrona Timočke divizije: "Kad su mi ubile Švabe tri starija brata, nisam zaplakao, ni kad mi je poginuo otac. Plakao sam kao kiša kad su mi ubili konja u Kolubarskoj bici". Ja, dete od 9 - 10 godina pitam: "A što si plak'o deda?" "Kako što, bre, sinko! Ja sam ga oždrebio. E, kakav je to konj bio.., on je meni birao neprijatelja, dal' konjanika, dal' pesaka.., išao pravo, u punom galopu, a onda bi naglo skretao udesno, da slobodno radi moja sablja. Pre Suvobora mog'o sam sabljom da brijem dlake sa ruke.., posle 10 dana borbe bila je k'o oklagija. Mrzeo je Švabu više od mene.., pena mu je na usta udarala, kopitama gazio pešake...

